

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esî Marti-â, Joi-a, Sambet'a si Dominec'a, demaneti'a.

Pretulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune . . . 4 fl. v. a.
Pre siese lune . . . 7 fl. 50 cr.
Pre anulu intregu . . . 15 fl.

Pentru Romania:
4 galb. pre anu, — 2 galb. pre 1/2
de anu, — si 1 galb. pre 1/4 de anu.

Pentru Insertiuni:
10 cr. de linia, si 30 cr. taps'a timbrale
pentru fiesce care publicatiune
separatu. In Loculu deschisu
20 cr. de linia
Unu esemplariu costa 10 cr.

Locuinti'a Redactorului:

si Cancelari'a Redactiunii:

e in
Strat'a Morariloru Nr. 13.

Scrisorile nefrancate nu se voru
primi decâtu numai de la corespun-
dinti regulari si „Federatiunii“
Articlii tramisi si nepublicati se
voru arde.

**D'in caus'a s. serbatoarei de asta-di, nrulu
nit va aparè marti.**

Pest'a, 28 iuniu, 10 iuliu, iuniu 1868.

Tandem aliquando ministeriulu ungurescu a
respunsu la interpelatiunea deputatiloru romani, in
cestiunea natiunale. Cetitorii nostri au mai la vale
intregulu respunsu alu ministrului presiedinte An-
drásy. Lasâmu onorabililoru nostri dd. deputati a
cerne acestu respunsu si a se pronuncia in intiele-
sulu dechiaratiunei dlui Hodosiu, care asemene ur-
meza mai in diosu. D'in parte-ne marturisim, câ pre
noi nu ne a multimitu acelu respunsu. Nu ne-a mul-
timitu pentru cuventulu, câ nu vedemu in elu de
câtu ceea ce am mai vediutu: promisiuni gole, de
cari s'au mai facutu, fâra de a se fi implitu pana
in diu'a de asta-di, si câror'a nu li mai potemu da
neci unu creliamentu. Nu ne a multimitu d'in cau-
sa, câ escusarea, cu lips'a tempului fisicu, nu are neci
o base; câ-ci in *trei ani* de dile, petrecuti mare parte
in *dolce far niente*, a avutu diet'a destulu tempu, pen-
tru a pertratà acêsta causa ce a recunoscutu-o si d'in
partea sa de repetite ori câ e *urginta*. Nu ne-a mul-
timitu d'in motivu, câ just'a deslegare a cestiunei
natiunale este nu numai pentru noi, ci pentru intreg'a
tiera de cea mai mare insemnate, carei-a ar' fi tre-
buitu postpuse tote celalalte cestiuni. Nu ne-a multie-
mitu si nu ne-a potutu multimè, in fine, pentrucâ nece
acum'a, dupa atât'a traganare, nu vedemu unu pun-
ctu fiptu, pana la care ne-am sili a ne mai intinde
paciinti'a, ci, si dupa acestu respunsu, suntemu totu
acolo unde am fostu pana acum'a, cu promisiunea:
câ se va deslegà câtu *mai curendu*. Am avutu nenu-
merate ocazioni, si numai in cestiunea acêst'a, sê ne
convingemu, ce va sê insemne la ungerii de la potere
acêsta frasa, cum o esplica ei in fapta, si prin urma-
re cum avemu sê o intielegemu si noi. D'in faptele
loru pana acum'a, romanii nu potu intielege promi-
siunea unguresca: „*câtu mai curendu*“ altmintrea, de
câtu, câ aceste cuvinte insemna: „*cându li va veni
unguriloru mai bine la socotela*.“ Acêst'a d'in urma
apoi este mai usioru de a se splicà. De-una dile nu-
mai totu dlu ministru Andrásy, care dede respun-
sulu de care ne intretienemu, puse pre mes'a dietei
Ungariei proieptele de legi privitorie la *inarmare*. Con-
ferindu acum respunsulu dlui ministru la inter-
pelarea deputatiloru romani cu acestu faptu
alu dsale, se vede — si credemu câ, nu noi
ni contradicemu — câ pre langa tote ocupatiu-
nile delegatiunale, finantari etc., totu-si a fostu tem-
pu de ajunsu si pentru a se propune proiepte de
legi, cari pretindeau o contielegere prelabile
cu ministeriulu d'in Vien'a, si pentru cari trebuia asiè
dara mai multu tempu; se vede apriatu mai departe,
d'in conferirea respunsulu dlui Andrasy cu faptulu
citatu alu dsale, câ dsa, câ guvernulu ungurescu
tiene cu multu mai urginta constituirea ceteloru de
„honved“ de câtu deslegarea cestiunei natiunale. Se
vede... dar' sê nu mergemu mai departe neci cu tra-
gerea consecintieloru celoru mai logice, sê stâmu acì
pre locu si, dându dovada si cu asta ocaziune, câ sci-
mu rabdà, — sê mai punemu odata la proba cuven-
tulu de onore a-lu ministeriulu ungurescu si alu
dietei si sê mai asceptâmu, sê vedemu cându si-voru
aduce ungerii a minte, câ afara de ei mai suntu si alti
omeni in Ungari'a, câ afara de natiunea unguresca favo-
rita de sorte, mai suntu sialte natiuni, cari inseteza dupa
dreptate, cari nu potu enumerà neci una binefacere
urmata d'in constitutionalismulu ungurescu, decâtu
câ timbrele de diverse forme suntu inscrise ungure-
se si dârile de diverse numiri se croiescu in diet'a
d'in Pest'a, si se croiescu in câtetate mai mare ca
pan'aci.

Dieta Ungariei.

Siedinti'a casei deputatiloru d'in 8 iuliu.

Presiedinte: Somssich; notariu: Mihályi; mi-
nistri: Lónyay, Horváth, Mikó.

Se comunica scrisorile incurse, intre cari éra se
afla una petitiune pentru infintierea unei episcopie
magiare gr. or. si introducerea limbei magiare in be-
serica; alta petitiune cere, ca oficialii sê nu pota fi
deputati.

Csik y interpeleza pre ministrulu de interne in
favorea a trei fete secuiesci, cari au fostu rapite si
duse la Constantinopolea intr'unu bordelu. Prin acê-
st'a s'a vatematu onorea natiunei magiare, asièdara
diet'a sê esmita una comisiune, care impreuna cu gu-
vernulu austriacu sê examineze acêsta afacere, si se
faca dispuestiunile necesarie.

La ordinea dfilei e darea de case. — Paragafulu
primu se primesce fâra desbatere.

Paragrafulu 2 vorbesce de acele case, cari suntu
scutite de darea respectiva; comisiunea centrala pro-
pone, câ intre acelea sê se numere si casele discipli-
nare sêu corectiunale.

Bobory (popa catolicu) doresce, câ claustrele
mendicantiloru sê nu se scutesca de acêsta dare, pen-
tru câ claustrele suntu contrarie civilizatiunei mo-
derne si legelatiunea nu pote santiunà privilegiele
loru.

S. Popoviciu cere, ca sê se elimineze cuven-
tulu „oficialu“ unde e vorba de locuintiele docinti-
loru si ale preutiloru.

Babesiu doresce, ca si institutele pentru prun-
cii seraci sê participe la acêsta favore. — Tote ac-
ste amendamente se primescu.

§ 3 se primesce cu modificatiunea comisiunei
centrale.

§§ 4 si 8 se indrumeza la comisiune pentru re-
dactare noua.

§ 7 statoreste procentele dârci de case, cu pri-
vintia la venitul curatu, cu 24, 20 si 16 fl.

Horváth si Vadnay propunu, ca in casulu
acel'a, candu venitul curatu face mai putienu de
100 fl. darea de case sê se solvesca cu 14 si nu cu
16 fl.

Szaplonczay cere, ca esarendandu-se afara
de casa si vr'o gradina sêu altu obieptu nemiscato-
riu, darea acestoru obiepte sê se separeze de darea
casei.

Kerkápolyi se teme, câ prin acêst'a s'aru in-
fintia neproportionalitate intre darea venitulu de
case si intre darea claseloru de case. — La votizare
se primesce testulu originalu; asiè se face si cu § 9.

La § 10 vorbesce Szontagh in contr'a clasi-
ficârei caseloru; se votezeza si se primesce proieptulu
regimului.

La § 11 se primesce amendamentulu lui Jan-
kovits, câ casele domesticiloru sê se supuna unei dâri
de 30 cr. pre fia-care despartimentu.

Paragrafi 12—24 se primescu fâra modifica-
tiune. Continuarea desbaterei speciale mane.

Siedinti'a casei magnatiloru d'in 9 iuliu.

Se autentica protocolulu siedintiei d'in urma; se
primescu câte-va legi de la cas'a deputatiloru, si se
cetescu legile santiunate. — Se dâ concediu la mai
multi membri.

La ordinea dfilei e legea despre timbru. Se face
una modificatiune stilistica la § 1, si se primesce; se
cetescu apoi ceialalti paragrafi unulu dupa altulu si
se primescu cu adenca tacere.

Urmeza proieptulu despre darea pamentului; se
va tipari si se va impartì intre membri,

Ministrulu de finantie pune la dispuestiunea pre-
siedintelui 200 bucâti bani magiari.

Se autentica protocolulu si se inchiaia siedinti'a.

Siedinti'a casei deputatiloru din 9 iuliu.

Presiedinte: Somssich; notariu: Mihályi.
Dupa autentificarea protocolulu iea cuventulu.

Ministrulu Andrásy: On. casa! In absentia
mea d. Hodosiu si mai multi deputati, au adresatu una inter-
pelatiune câtra intregulu ministeriu in cestiunea natiunalitâ-
tiloru. Domnii interpelanti marturisescu, câ, deorace comisiu-
nea esmita n'a presintatu pana acum proieptulu sêu, acêsta
cercustare a produsu intr'insii temerea, câ ministeriulu sêu

cas'a nici nu are de cugetu a substerne unu proieptu in cestiu-
nea natiunalitâtiloru. Asiè dara interpelantii întreba pre in-
tregulu ministeriu: adevertu e, câ ministeriulu a impedeatu
comisiunea esmita in presintarea proieptulu, si face-va mini-
steriulu dispuestiuni, ca impedearea acêst'a sê incete si
comisiunea sê presinte casei proieptulu sêu câtu de curundu.

On. casa! Respundiendu la acêsta întrebare, mai nainte
de tote credu, câ e de lipsa, sê respingu acea presupunere, câ
ministeriulu aru fi avutu candu-va de cugetu, in contr'a cu-
ventulu sêu si a decisiuniloru casei a impedeat presintarea
proieptulu. E adevertu, câ ministeriulu intr' unu tempu a
provocatu comisiunea, sê si-suspenda activitatea d'in acea
causa simpla, pentru câ ministeriulu, fiindu ocupatu in tote
laturile, s'a temutu, câ acestu obieptu de mare insemnate,
va veni la desbatere, mai nainte de a lu-fi potutu studià. Acê-
st'a inse s'a intemplat de multu, si ministeriulu e preparatu
prè deplinu a si-presintà parerile naintea casei; d'in partea
ministeriulu nu mai subverseza nici una pedeca.

In câtu pentru comisiune, on. deputati, pre cum si cas'a
intrega voru sci bine, câ suspendarea activitâti d'in partea
comisiunei, si-are caus'a sa forte simpla, adeca: nepossibilita-
tea fisica. On. casa scie, câ membrii comisiunei suntu impartiti
in trei comisiuni: in deputatiunea remnicolaria, in comisiunea
finantiaria si in cea pentru aপরarea tieroci. Daca on. casa aru
voi, ca comisiunea esmita in caus'a natiunalitâtiloru sê si-con-
tinue activitatea, atunci aru trebui sê alega alta comisiune,
ceea ce, pre cum credu, nu va aflà nime cu scopu.

Eu sum dara de parerea, câ trebe datu comisiunei
tempu, sê inchiaie mai nainte aceste obiepte neamenavere. —
(Aprobare in drept'a.) Asiè dara d'in partea ministeriulu, si
pre cum credu, si d'in partea comisiunei potu asigurà præ de-
plinu pre dnii interpelanti, câ cestiunea acêst'a, daca dnii de-
putati, — despre ceea ce nu me indoiescu, — dorescu cu atâ-
ta caldura si sinceritate complanarea cestiunei, ca ministeriu-
lu si comisiunea, — se va deslegà, câtu de curendu si pre in-
destulirea reciproca; in asta privintia nu subverseza nici un
pedeca d'in partea regimului. Guvernulu, — de si nu pote
prefige diu'a, ceea ce aru si fi un'a procedura gresita, candu
nu pote dispune despre agendele unei comisiuni, — nu numai
câ nu voiesce, sê impedece presintarea proieptulu, ci o do-
resce cu caldura, si romane pre langa promisiunea facuta mai
nainte, câ cestiunea acêst'a se va pertratà si deslegà câtu de
graba, in totu casulu inse in decursulu acestei sesiuni. (Apro-
bare in drept'a.)

Ios Hodosiu. Onorata camera, (s'audîmu) daca asiu
fi subscrisu numai io singuru interpelatiunea ce amu indrep-
tatu câtra intregu ministeriulu, in caus'a natiunale, atunci io
d'in partea mea asiu potè spune chiar' acum in câtu m'a in-
destulitu respunsulu dlui ministru presiedinte, sêu in câtu nu
m'a indestulitu; dar' fiindu câ aceea interpelatiune o amu sub-
scrisu mai multi, prin urmare este o interpelatiune colectiva,
credu câ nu comitu indiscretiune daca voui spune, câ avemu
mai antâiu a studià respunsulu dlui ministru, si a ne consultà
despre dechiararea ce avemu a face (sgomotu).

De altmintere, onorabila camera, nu potu a nu face o
observare, (sê audîmu). Suntu trei septemane de candu a mu
facutu interpelatiunea, la care dlu ministru presiedinte abià
asta-di a datu respunsu. Io trebe sê marturisescu câ, dupa
atât'a tempu mo asceptamu la altu respunsu. Asceptâmu adeca,
ca sêu ministeriulu d'in dreptulu sêu de iniciativa va raspunde
cu a depune pe mēsa proieptulu de lege in cestiunea natiu-
nale, sêu câ comisiunea ins'a-si cunoscendu interpelatiunea
nostra, va fi grabindu cu lucrarea sa, si va presentà proieptulu
ce de atât'a timpu se ascēpta; dar nu vedu nici un'a nici
cecalalta (sgomotu); amu auditu numai frumosele pro-
misiuni ale dlui ministru presiedinte, si onumerarea aceloru
impedecaminte ce se afirma a fi esistatu si pana acum'a; va
sê dica, totu acele-si promisiuni, totu acele-si impedecaminte;
io inse in tote aceste nu vedu alta, decâtu editiunea stereotipa
a promisiuniloru de pana acumu, si a totu aceloru impedeca-
minte de pana acumu (sgomotu).

Dupa aceste repetiescu ce amu dīsu la inceputu, câ ne
vomu consultà asupra respunsulu dlui ministru — presie-
dinte, si vomu face dechiararea nostra in privintia asta
(sgomotu.)

Sig. Popu e indestulitu præ deplinu cu respun-
sulu ministrului, nu voiesce, sê se alega alta comi-
siune; cas'a sê aduca decisiune, câ acêsta cestiune se
va deslegà inca in sesiunea acêst'a.

Presiedintele dīce, câ cas'a e petrunsa de
necesitatea deslegârei indestulitorie a cestiunei natiu-
nalitâtiloru, guvernulu a promis, câ se va substerne
proieptulu respektivu; respunsulu guvernului se in-
protoceleza, asiè dara decisiunea e de prisosu.

Andrássy prezintă câte-va legi sântionate.

E. Simonyi propune un proiect de decizie în cauză arestatilor: Madarász și Asztalos. — Se va pertrata mai târziu.

Se continuă dezbaterile despre darea de case.

§ 25 se primesce cu modificarea lui D. Horváth, în urmarea carei-a scutirea de dare se compute din 1 ianuarie a. c.

§ 29 se primesce, pre cum a fost redactat în original.

La § 32 se primesce adausul lui Bernáth, că la conscrierea dărei, langa jurisdicțiunii se se amintesc și orășele cu magistrate.

§ 44 se amendează astfel: Comisiunea poate asculta pre martori nemediați, sau prin jurisdicțiunea respectivă.

La § 47 face Bonis amendamentul, că președintele comisiunii, câtă funțiunea, trage „de la statu“ una diurna de 5 fl.

Borlea: Onor. casa! Diurna de 5 fl. pentru președintele comisiunii în decursul funțiunii sale o află, de și nu forte mare, dar în totu casulu indestuloria, înse numai astfel, dacă într'aceea se compute toate speșele și anume prejunctulu, că-ci noi înca nu capetăm diurna mai mare de 5 fl, nici speșe de caletoria. Dacă aru remanê §-ulu acest'a astfel, pre cum e redactat acum, atunci președintele comisiunii va compute separatu speșele prejunctului, și d'în acêș t'a se voru nasce neplacari și plansori. Dacă aru susțienê cineva, că între acei 5 fl. se întieleg de sine și speșele prejunctului, observu, că eu d'în parte-mi nu sum amiculu legiloru neprecise, pentru aceea și partinescu amendamentul lui Bonis, și voiescu, ca în §-ulu acest'a se se spună apriatu, că președintele afara de cei 5 fl. n'are a pretinde alte speșe, și anume speșele prejunctului.

Se primesce amendamentul lui Bonis împreună cu a lui Borlea.

§-ulu 50 se modifica prin min. Lónyay astfel: Repartirea dărei pre a. 1868 se face după această lege, care are valoare până în 31 decembrie 1869. — Se primesce. Votizarea definitivă se va face sambata.

Min. Lónyay areta mai multe mustre de bani magiari.

S. Coron'a Ungariei e d'în ereditate romana.

(A se vedê nr. Fed. 61, 62, 63, 67, 68, 92, 93, 94, 95 și 96.)

E faptu istoricu, repetitu adeseori, cum că prin o mireșă blândă și frumoasă, a intratu adeseori principii duri pagani, și popore întregi feroce în sinulu s. maice biserice.

Geiz'a, principele Ungariei, (972—997) casatorindu-se cu Siarolt'a, fic'a principelui Gelu (Gyula) d'în Transilvania, care-si închinase poporul său la Constantinopolea, la indemnulu societății sale a primitu și elu religiunea creștină, după ritulu orientale; la esemplulu principelui, pre cum se dîce, se conformă țier'a întregă; astfel deci, mai multi voivodi și capitani unguri d'în Ungaria primira religiunea creștină după ritulu orientale.

Era-si e altu adevêru istoricu, cum că atâtu imperatiilor resariteni și apuseni, pre câtă și patriarhi, au înblânditu, creștinu poporele pagane totu deun'a cu aceea rezerva, cum că apoi se le mulga și tunda mai usioru.

Chiaru astfel și pentru poporul ungurescu — ca și pentru Bulgari — a rivalisatu în tota privința apusulu, cu scaunulu resaritului.

Semintia bulgaro-slava-morava, era creștinisată sub influința orientailor; (Aici înca se pote mandrî elementulu romanu cu doi luceferi emanati d'în sinulu său, cu apostolii Chazarilor, Bulgarilor, și Moravilor, cu parintii Cirilu (nume adoptatu, cându s'a sântitu episcopu, că mai înainte s'a numitu Constantin) și Metodi, fiii patriciului romanu Leone Tesaloniculu — teologi, filosofi, și politici însemnati în timpii lor, — se nu trecemu înse de locu d'în vedere, că și pre bulgari i-au inițiatu în religiunea creștină romanii Aurelianidi, cu cari fecera pactu politicu — ca romanii traianidi cu ungurii d'în Ardelu, — și numai pentru că și Aurelianidi depindeau în celea sacre de la resaritu, au urmatu parintii Cirilu și Metodi a organiza finalmente biserica bulgară, cu autoritatea dată de la Constantinopolea), era apoi cine a frunziaritu prin istoria bisericescă, și a mai cetitu putieniu și d'în biografiile parintilor amintiti sub clausula, va fi pricependu, intrigele și certele imprumutate, produse d'în acêș t'a cauză, între scaunulu de la resaritu și apusu; parintii s'ar fi plecatu Romei vechie, cu acuisitele lor, de voia, de nevoia, — nu a vrutu înse se aplece de locu guvernulu politicu bizantin, știindu bine, că fiindu bulgarii sub tutelă bisericescă apusena, voru jocă pre strună inimica orientulu, a cesarilor apuseni și a pontificilor jaluși pentru scaunulu patriarcalu de la orientu, de aici apoi „illae lacrimae“, chiaru desbinarea finală bisericescă a orientulu, și a apusulu (vedi mai pe largu: Tentamen Criticum etc. A. Treb. Lauriano: Dissertatio pag. XX.).

Chiaru d'în aceste consideratiuni politice și bisericesci, creștinisarea ungurilor sub influința ori-

entale, a produsu rivalitate între forurile ultime a resaritului, și a apusulu.

Ungurii înse au fostu numai o mană de omeni, pre langa roiulu slavo-bulgaru, și au locuitu departe peste Dunare, mai la îndemână nemților, deci pentru ei nu s'a facutu astfel mare sfară în lume, vremu se dîcemu în țiera.

Ma și urșit'a pote a voitu, se nu aiba ei biserica cu limbă loră națională, pentru că jun'a Siarolt'a, lasandu unu fiu a muritu decurendu, și cu ea a moritu și nimbulu orientalismulu în Ungaria.

Acum cesariulu apusulu Otone I, venindu bine la socotela d'în tota privința, a pasitu cu ungurii lui Geiz'a înblânditi, și inpuțienati, în negociațiuni, cu aceea rezerva, că de la resaritu se-i abata la apusu, și astfel se-i supuna Germaniei.

Ungaria se înundează cu calugari și episcopi apuseni, fiulu principelui Geiz'a, Voicu, nu se mai casatoresce ca și tatulu său cu principesa de relegea orientala, ci conformu politicei predominantoria, și arunca ochii spre apusu; unde i-s'a desemnatu o principesa bavareșă, numita Gisel'a, fic'a lui Enricu, ruditu cu cesariulu Germaniei Otone alu III-lea, sub cuvântu înse ca se jure, că va fi apostolulu creștinismulu de la apusu. Geiz'a după acêș t'a politica de transacțiune a moritu la anul 997, lasandu după sine unu fiu d'în Siarolt'a ardelenă; istoria astfel a fostu de netolerantă către acestu unicu fiu a lui Geiz'a, câtă și numele i'au stersu d'în paginile sale patriotice. Unu celebru istoricu modernu ungurescu marturiscesc fără nici o sfielă, cum că: „numele de mai înainte nu lucunoscemu în botezu înse a capetatu numele „Stefanu“, noueni se pare altcum, eacă astfel: creștin'a bună Siarolt'a, care a îndulcitu și pre barbatulu său la religiunea creștină, abia a așteptatu după nascere, se deese exemplulu familielor mai însemnate unguresci, prin botezulu fiulu său în religiunea parintiescă, deci a și trebuitu se lu fi fostu botezatu, ni-ci nu pricepemu cum unu unicu fiu alu principelui Geiz'a, mai bine de douăzeci de ani, se fi fostu fără nume (de la nascere până pre la 993, cându venise episcopulu Adalbertu, se boteze în Ungaria, — cam atât'a e restimpulu) nu de locu, ci a trebuitu se aiba și elu cutare nume, bună minte, cum a avutu și verulu dulce alu său: Vasiliu, fia fostu numele acelu-a și chiaru orientale.

Au fostu deci ungurii preste totu inițiatii orientulu, de câtă, chiaru cându era lipsa de mai mare energie, de apostoli noii, se radică ca unu fulgeru unu vicolu de la Dunarea inferioară, întunecandu totu orisonulu seninu, tota lumină, ce era se lucescă d'în Rom'a nouă, asup'a paganilor de unguri, — altcum inițiatu, prin vechii locuitori, ce e lucru mai greu.

Patriarhulu d'în urma d'în secululu alu 10-lea și celu d'antâiu, d'în alu 11, e unu restimpu strălucitu d'în istoria romanilor aurelianidi.

Regatul Romano-Bulgaru, satulu de a supriile bizantine, s'a încaieratu în lupte sangerose de independența totală, și chiaru pre cându era se se consume creștinisarea ungurilor, romano-bulgarii erau cei mai infensi bizantinilor; Samuilu, regele celu mai micu d'între cei patru frați eroi romani d'în familia Comitopulilor, nu numai că a eluptatu libertatea regatulu său, ci trecendu Emulu, a predatu Tracia, Macedoni'a, Tesalia, Grecia și Peloponesulu (Morea), de unde retornandu a adusu cu sine o multime de locuitori în Mesia. Relațiunile aceste ostile între regatul de la Dunare, și între romanii orientali s'au continuatu întocma și sub următorii lui Samuilu, Romanu, Ioane Arone, până la mureșul imperatulu Vasiliu alu II-lea, supranumitu Bulgaroctonu, (exterminatoriu alu bulgarilor, și alu romanilor întocma, înse după ce și elu era imperatu romanu, nu a concesu acestu nume maretu și poporulu inimicu.)

Ast-feliu, fiindu închis terenu de acțiune alu bizantinilor d'în Ungaria, cari altcum pre dreptulu aviticu (vedi responsulu lui Salanu și Mariotu legatilor lui Arpadu) se considerau, ca și suzerani politici și bisericesci; cesarii apuseni, prin calugari, și alti preoti, și de odata pontificii Romei, au rapitu ocaziunea bine venită, ca cu armele cunoscute, se se încuibe în capulu ungurilor! ca apoi la tempulu și mai bine venitu, se si-i facea vasali spiritali și politici. În câtă s'au justificatu așteptările lor, ni sunt martore paginile venitorie ale istoriei patriei, de atunci până în dîu'a de astăzi. (Va urmă.)

Despre sinode, cu privire la Romanii gr. catolici.

IV.

„Ochiulu episcopulu se chiama archidiaconulu, pentru că în loculu episcopulu uitandu-se prin diecese, ce va vedê că sunt de coresu, se le corega și îndrepta.“ Inoc. III. cap. Ad. haec. 7. de offic. archid.

Vremdu a vorbi putieniu, macaru și numai pentru asociatiunea ideelor, și despre sinodele pro-

topopesci sau archidiaconali, au archipresbiterali, suntemu nevoiti, a ne duce înderetru până la începutu acestor deregatorii bisericesci, luandu-ne de caleșu istoria, cea mai bună magistra.

Numirile de archipresbiteru sau protopopu și de archidiaconu, la noi usulu de toate dîlele le schimbă adî un'a cu alt'a; în vechime înse oficiulu de archipresbiteru nu era totu un'a cu celu de archidiaconu.

În câtă pentru archipresbiteru e lucru știutu, că semănția relegiunii creștine sedită fiindu mai antâiu prin cetățile imperiulu romanu, preotimea d'în cetăți formă între sine unu colegiu, unu presbiteriu, sub direcțiunea episcopulu, de la carele d'în urma purcedea tota puterea și tota lucrarea în biserica, și în carele că într' unu centru, se reprezentă unctatea atâtu a preotimii câtă și a întregii comunități bisericesci; de unde și sinodulu I. ecum. de la Nicea în can. 8 opresce, ca în o cetate se nu potă fi doi episcopi. Celu mai betranu sau mai de frunte d'în presbiteriu colegialu curundu a începutu a se distinge prin numirea de archipresbiteru, fiindu că ajută pre episcopulu împiedecatu prin morbu, sau alta cauză cuviosă si-lu suplinia mai alesu la șierbitulu domneșcescu și la celelalte funcțiuni sante. Latîndu-se mai târziu creștinetea și în urmarea acestei înmulțiri se preotimea și prin tenutiile d'în înpregiurimea cetăților, pre acolo înca se pusera archipresbiteri, cari, în opusetiune cu cei d'în cetăți, dîși urbani, se numiau rurali (archipresbyteri vel decani rurales); era oficiulu loră principalu stetea mai cu sêma întră a supraveghia pre preotii decanatulu lor, ca se-și împlinescă cu acuratețea detorințele preotiesci, a reportă episcopulu despre starea bisericeșloru cercuali, a țienê adunări cu preotimea d'în tractu și înca după marturisirea lui Ducange (în: Glossarium, v. Kalendarie) de comunu cu începutulu fiacarei lune, cu unu conventu, a formă preste totu medularulu midilocitoriu sau verigă de lantiu în legatură existente între episcopu și cleru.

Încătu-va de altu soi și si mai mare a fostu puterea archidiaconilor; macarcă aceea prealocura și în vechime ca în prezente, se ascrie și protopresbiterilor, și d'încontra. Originea archidiaconatulu o pune Ferraris (Bibliotheca canonica, jurid. moral. theol.; v. Archidiaconus.) chiaru în tempulu apostolilor, cându d'în numerulu diaconilor existinti la o biserica, episcopulu lu-facere pre unulu, sau după parerea onor, înși-si diaconii alegeau pre senulu d'în midiloculu sau de archidiaconu, a carui deregatoria se estindea întră începutu numai la împartirea lucrulu între diaconi și alti clerici inferiori, la înspectiunea asup'a acestor și alte asemenea afaceri mai menunte. Dăru cu tempu, anumitu de cându în apusu diecesele mai mari camu de la sec. VIII. începu a se subîmparti în decanate mai multe, însemnata și auctoritatea loră într' atâta se mari, câtă archidiaconatulu nu se mai conferia la simplii diaconi, ci la preoti chirotoniti, de ora-ce pre cumă archipresbiterii ajutau pre episcopu în afacerile liturgice, asemenea archidiaconii începu a fi mană cea drepta ori, după cumu se esprimu une documinte bisericesci, ochiulu episcopulu în cele administrative, în câtă lor le erau supusi în asta privința chiaru și archipresbiterii. De aici urmă fireșce, că ambii, atâtu archipresbiterii, câtă și archidiaconii, se priviau de vicarii nascuti (vicarii nati) ai episcopulu; era puterea și juredicțiunea ce o aveau fiacare în sferă sa, era țienuta de ordinăria și purcedetoria de la lege (a lege), — în opusetiune cu oficialii sau vicarii foranei opai archipresbiterilor, și vicarii generali opai archidiaconilor, cari se dîceau pusi de omeni (constituti ab homine), și a caroră creare dateza d'în sec. XII. XIII. și s'a facutu chiaru cu scopu de a formă cu d'înșii o reacțiune în contra pre creștetei și escesivei, poteri anume a archidiaconilor, ce începu a produce numeroșe abuzuri. — Pre tempulu acumu amintitu adică, sferă a afacerilor unui archidiaconu, cuprindea următoriele drepturi însemnate: esminarea popandilor, prezintarea acestor la sântire, investitură și aprobarea preotilor înaintati la vră parochia, vizitarea districtelor sale archidiaconali și dreptulu la procuratiunea canonică, adică prevederea cu mancare și beutura în atari caletorie d'în parte celor vizitati, țienerea judetielor sinodali, exerciarea juredicțiunii de certa și pedepsitorie (contentiosa et poenalis) a sup'a clericilor d'în archidiaconatu, pre une locuri dictarea pedepselor suspenderei, a escumecatiunii și a interdictulu, și alte asemenea; despre cari se potă vedê mai pre largu Permaneder (Handbuch des Kirchenrechts, §. 357 și urm.) și desu citatii Philipps, Walter și Binterim.

Pre acestu substratu istoricu nemicu nu ni-se pare mai usioru, de câtă a documentă originea catolica a sinodelor protopopesci sau archidiaconali. — Că-ci, ca se fimu scurti, ast'a o demustă laudatulu, dreptu alu archidiaconilor de a țienê judetie sinodali; ast'a o demustă adunările preotilor tractuali despre cari vedîmu pre Ducange adevêrindu, că pre ici colea se țienau mai în fiacare luna, dar în une

locuri numai odata, séu multu de trei ori in anu; ast'a o demustra numele notarilor ataroru adunâri de preoti, numele de martori sinodali (testes synodales); ast'a o demustra legiurile besericesci restringatorie de aceea si asemenea prerogative ale protopopilor, (conc. Trid. ses. XXIV. cap. 20 de reform.) asta o demustra — dara in urma la ce atâte demustrări? Sê luâmu a mana celu mai de indemana compendiu de dreptulu canonicu si vomu potè citi intr-insulu, precum câ asià numitele conferintie pastorali, ce sunt adi la apuseni in datina a se tienè sub presiuntia archidiaconului, nu sunt de câtu remasitie de ale sinodeloru protopopesci de mai nainte.

Inse pietr'a scandalei se paru a fi nu intr' atât a stari sinode archidiaconali usuate in beseric'a rom. nita, câtu mai vertosu ins'a juredictiunea eserciata de protopopi cu ocaziunea saboreloru protopopesci, mi alesu in cauzele matrimoniali, cumu si judecâle se boreloru parochiali aduse de parochu, cu asistenta curatoriloru besericesci, anumitu asupr'a diferiteloru gresiele comise de poporeni incontr'a moralitai. Deci sê mai deschidemu odata pre unu minutu istori'a, sê mai frundiarimu prin ea si sê aducemu inainte dintr' unu evu, in care tote institutiunile si cele civili d'in statele europene, erau ca nici odata portate de spiritulu religiositatei si alu catolicitaii celei mai curate; sê analisâmu unu asiedimentu, care semena ca ou cu ou, cu forurile nostre protopopesci si parochiali.

Dupa migrarea cea mare a poporeloru in Europa, staturile, cari se radicara pre ruinele vechiei imperatie romane, cunoscuro indata, câ spre a potè stabili in acele timpuri barbare o ordine a lucruriloru, durabila si fericitoria, e neaperatu de lipsa, sê dee mana cu beseric'a. Dreptu ce institutiuniloru d'in statu preste totu li-se substernu o basa crestinesca, se substernura principiile religiunei lui Christosu. Ci statulu, devenitu astfelu crestinescu in intiesulu celu mai adevratu si mai sublimu, nu se potea de aci inainte margini numai la legalitatea esterna a fapteloru cetatianiloru sêi: elu cautâ sê merga inderetru la principiulu vivificatoriu alu a celoru fapte, la consciintiositate, ce se nasce d'in relegiunea si virtutea leintrica si adevrata. D'in aceste si atari mominte in acea epoca si acele state, a fostu cu nepotintia sê nu resara, mai cu sêma sub imperatii si regii franci de la Carolu celu mare incoce, o noua institutiune inainte de aceea necunoscuta, institutiunea judetieloru sinodali, séu a tribunaleloru de moralitate. Cumu erau acele asiediaminte intogmite? Cine, unde judecâ? Pre cine judecâ? Pentru ce, si dupa ce legi judecâ? Sê respondemu la tote aceste pre rondu.

Episcopulu insocitu de comitii imperiului, ca ramisi regesci (missi regii) caletoria prin diecesa; era in parochi'a, unde voia sê tienia judetiu sinodalu, unu archidiaconu premergundu si trebile mai mici compunendu-le, elu insu-si cu ajutoriulu preotiloru locali, adunâ pre toti credintiosii si si pre eretici sub pedepsa afurisirei, la sinodu. Sosindu episcopulu, alegea de un'a siepte au mai multi d'in barbatii frumtasi ai comunitatii si i-jurâ, câ voru responde la tote intrebâri si voru fi de ajutoriu episcopulu intru tote, in cugetulu celu mai curatu. Dupa acea urmau cercârile si intrebatiunile despre pecatele, ce cadeau sub sinodu. Pentru curiositate se punemu dupa Burcardu de Würzburg aici câte-va. Sub judecâ sinodulu cadeau: toti injuratorii publici; toti betivii; toti, cari-si chivernisau reu cas'a; toti, cari negrigiau crescerea crestinesca a copiiloru sêi; toti curvarii si precurvarii; toti calcatorii de serbatorii, cari in locu de besericia se duceau in ospetaria; toti, ce tiencau la credintie desierte scl. Celoru vinovati se dictâ pedepsa dupa prescrierea canneloru besericesci, cari pre atunci erau normative respectate in multe privintie si de regimulu civilu.

Cine nu vede de aici, câtu de mari folose ascunde in aine o asemenea institutiune, pentru impregiurâle toturoru timpuriloru, éra mai alesu, câtu de comodata éra o atare procedura spre a mai inblândi si dumeri putienu moravurile poporeloru, ce se stiau inca in selbataci'a primitiva?

Dara suit'a unoru episcopi cu ocaziunea atâtoru sinode crescea d'in di in di si cu d'ins'a spesirea parochiloru si a comunitatiloru, intr' atât'a, câtu une concilie se vediura constrinse a oprî, ca episcopulu sê nu duca cu sine la asià ocaziuni mai multi de cincidieci de cai, si nu asià de multi cani si paseri, nici sê stieda mai multu de o di intr' o parochia. De alta parte episcopii si asià incarcati fiindu cu alte afaceri nenumerate, in cele d'in urma tienerea judetieloru sinodali, au de moralitate o incredintia archidiaconiloru si archipresbiteriloru, retienendu-si a celebrâ in resiedintia episcopesca unu sinodu generalu mai cu sêma pentru trebile nobililoru („soli tamen nobiles excipiuntur, qui ad nostram synodum noscuntur specialiter pertinere.“ Tom. III. concil. German. auct. Schannat pag. 623.) Judetiele sinodali archipresbiterali, séu decanali, se tiencau si de trei ori pre anu si presiada, séu decanulu séu si numai parochulu lo-

calu; in tote celelalte puncte erau in form'a celoru episcopesci, numai câtu la aceste in loculu comitiloru asistau deregatorii civili subalterni.

Asiè dara sinodele protopopesci si parochiane cu juredictiunea loru, aceste instituite ale besericeii romane unite sorori dulci cu sinodele franco-germane de moralitate d'in evulu mediu, dupa parerea nostra necumu sî fia unu fetu alu pseudo-reformatiunei d'in sec. XVI., cumu sunt aplecati unii a crede; ci mai vertosu, ce s'atinge de esintia loru interna, sunt asià de vechie ca insu-si crestinismulu, de-ora-ce ele se basedia in spiritulu acestui-a, si au de intemeiatoriu pre Acel'a, carele (la Mat. 18, 15—17) dîse: „De va gresâ tie fratele têu, mergi si-lu certa pre elu intre tine si elu singuru; deci de te va ascultâ, ai dobenditu pre fratele têu. — Éra de nu te va ascultâ, iea impreuna cu tine inca pre unulu séu pre doui, ca in gur'a a doua s'au trei marturie sê stee totu cuventulu. Éra de nu va ascultâ de ei, spune besericeii.“

Ce vremu noi cu deducerea acestui articlu? — Dora sê scriemu o elogia despre institutiunile si saborele nostre protopopesci si parochiali? Dora sê le innaltâmu pana la stele? Departe sê fia! Noi recunoscemu deplinu, (si cine nu va recunosece cu noi d'inpreuna?) câ intru acele se incuibara nu putiene rele in decursulu timpuriloru; câ decretâri ca acele, prin cari vediumu, cum câ in Germani'a câte-va concilie fura silite sê restringa abusârile unoru episcopi, facute cu ocaziunea sinodeloru de moralitate, nesce decrete de acele dieu nici la noi n'aru fi stricatu fatia cu recomandâri date de unii protopopi unoru individi spre a fi primiti lateologi'a morala, fatia cu tacsele de multeori arbitrarie storse pentru siedulele de cununia; fatia cu spesirile, ce le casiuau la judecâtile de despartiri, scl. — De aci inse nu urmeza, câ acele instituite besericesci venerande sê se arunce éca asià numai in camar'a de vechiture. Abusulu stergase, éra nu usulu. Reforma-se ele amesuratu cerintieloru de aci; tienase la o padire esacta a legiloru; otareasca-se o supraveghiare strinsa, o controla apriga incepundu de la capu pana la cele d'in urma instituite ale besericeii nostre: atunci nemicu nu va fi simpleminte de tîpatu, atunci tote voru merge bine: D'in contra, fâra de conditionile acumu enumerate sê fimu siguri, câ si institutiunile cele mai sante, câ si asiediaminte angeresci, nu voru produce de câtu in locu de struguri, spini si polomide, nu voru respândi de câtu nefericire, necasi, vaiu si amaru.

Intru adevuru noi nu ne putemu conteni, sê nu punemu cu asta cale pre urm'a desu laudatulu Binterim (in: Denkwürdigkeiten der christ.-kath. Kirche. Tom. V. part. 3 pag. 55.) si noi toturoru cugetatoriloru intrebarea: ore n'ar fi de doritu, sê se reintroduca si reactiveze acele instituite, modificate dupa tempu, si pre acolo, pre unde ele pote voru fi incetatu? Câtu n'ar folosi si singura publicitatea acestoru judetie in contr'a desfrenului tenerimei, in contr'a negrigirei parintiloru fatia cu educarea familiei loru crestinesca, in contr'a betiei, in contr'a prebegiriloru si sburdatiuniloru de noptea, in contr'a atotputintiei patimeloru, scl. „Eu credu dîce unu invetiutu (in Archiv für die Pastoral-Conferenzen, 1813. fasc. II. pag. 118. la Binterim l. c.) — câ in intreaga imperati'a celoru vediute nu este ce-va mai infricosiatu, de câtu ochiulu si limb'a conomeniloru nostri judecatori, ca represintanti ai omenimei. — Nice chiaru celu inreutatitu, ce e in stare sê despretiuesca mortea, nu usioru sufere privirea cea seriosu admonitoria a celoru drepti. Éra aici in sinodele laudate nu judeca numai unu omu singuru. Preste aceea nice poft'a de onore pana e lumea nu se va stinge d'in pieptulu omeniloru; éra dorulu firescu, de a fi respectatu de multime si mai cu sêma de cei respectati, inca dora mai tare impiedeca erumperea reului, decum o potu impiedecâ pedepsele dictate de legi.“

Regulamentu

de concursu la stipendieles Societâtii „Transilvani'a.“*)

Art. I. Societatea „Transilvani'a“ creeza deocamdata trei stipendie de câte 150—200 galbeni pe anu, incepundu de la octomvre 1868, pentru studie la un'a d'in Universitâtile d'in Franci'a si Itali'a.

Art. II. Potu concurge la aceste stipendie junii romani; fia d'in Transilvani'a séu Bucovin'a, fia d'in tienutulu Satmarului ori Maramuesiului, alu Urbeimari séu alu Aradului, fia d'in Banatu, cari au terminatu celu putienu clasele gimnasiale, si au facutu esamenu de maturitate.

Art. III. Concurintii se voru adresâ mai antâiu la un'a d'in cele trei societâti literarie de preste Carpati, cu petitiune, pe langa care voru alaturâ testimoniulu de maturitate, actu de botezu, testimoniulu de paupertate si certificatu medicalu. Ei voru aretâ totu odata in petitiune specialitatea, la care au mai multa aplecare.

*) Acestu regulamentu s'a inaintatu de câtra comitetulu societâtii „Transilvani'a.“ pe langa o adresa, societâtiloru literarie d'in Transilvani'a, Banatu si Bucovin'a.

Art. IV. Comitetele respective ale societâtiloru literarie române de peste Carpati, voru binevoii a inaintâ comitetulu societâtii „Transilvani'a“ d'in Bucuresci, numele, impreuna cu actele relative, aceloru concurenti, pe cari i-voru gasi mai demni de a obtienè stipendieles societâtii „Transilvani'a“, binevoindu, a face tote observatiunile si lamuririle necesarie in privintia fia-carui-a d'in acei concurenti.

Art. V. Comitetul societâtii „Transilvani'a“ va desemnâ pe stipendisti d'intre cei recomandati.

Alegerea obiectulu studieloru, pre cum si a institutulu, unde au a se face studiele, se lasa pentru asta data asupr'a comitetulu Societâtii „Transilvani'a.“

Art. VI. Liberi suntu concurentii a se adresâ si de a dreptulu câtra comitetulu societâtii „Transilvani'a“, si comitetulu va potè desemnâ si d'in acesti-a, intru câtu natiunalitatea si meritulu loru n'aru fi supuse nici unei indoiele.

Art. VII. Cei desemnati de câtra comitetulu societâtii „Transilvani'a“, voru dà in scrisu, câ au luat actu de dorintia societâtii espresa in articlu 4 d'in statute.

Art. VIII. Ei voru fi detori a tramite regulatu la comitetu certificate de studie in tota form'a, cari daca n'aru responde asteptârii, stipendiulu li s'aru potè detrage.

Cuventârea d. Iosifu Hodosiu

(in sied. de la 6 iul.)

Onorata casa! Si io aveamu sê facu unu amendamentu la §. 2. d'in proiectulu de lege pentru darea de pamentu. Amendamentulu meu éra: a se sterge cu totulu pasagiulu despre Transilvani'a; câ daca intr'unu altu proiectu de lege se dîce, câ pentru Croati'a si Dalmati'a nu se aduce lege speciale in privintia contributiunei, câ se lasa in valoare statulu de pana acumu, cu câtu mai vertosu s'ar potè dîce acést'a pentru Transilvani'a? care are dreptu de independintia de la Ungari'a cu multu mai forte de câtu Croati'a.

Dloru! unu deputatu, care a vorbitu mai nainte, mi se pare dlu Lupu Bethlen, vrendu a combate amendamentulu dlui Mateiu Popu, a dîsu, câ nu pote parteni acelu amendamentu, pentru câ dumniului, Lupu Bethlen, vre regularea darei in Transilvani'a prin o lege radicala, si ast-feliu de amendamente numai la ast-feliu de lege s'ar potè face; va sê dîca: dumniului recunosece, câ acést'a dispusetiune pentru Ardelu nu este lege radicala, ci este numai o dispusetiune cumu amu dîce per tangentem; si asià tacite recunosece, câ in diet'a d'in Pest'a nu se pote face lege radicala pentru Transilvani'a.

Io inse si ast-fslu de dispusetiuni per tangentem pentru Ardelu, le afu periculose, atâtu pentru Ungari'a câtu si pentru Ardelu, pentru câ prin ast-feliu de dispusetiuni se dà mana libera ministriorulu de a lucrâ in Ardelu dupa voi'a si placerea propria, precum amu vediutu, câ a lucratu si pana acumu, desfiintandu curtea de casatiune a Ardelului si transpunendu o aici; acusi va desfiintâ guvernulu, acést'a ultima umbra de autonomi'a Ardelului, si-lu va aduce asemene aici. De unde apoi va urmâ cea mai simtitoria paupertate in Ardelu. Éca acumu mesur'a de bucate in Ardelu e numai cu 50 kr.; unu pretiu acést'a, atâtu de micu, câtu economii pentru a potè plati darea, sunt siliti a-si vinde bucatele pentru unu pretiu mai micu, de câtu a le potè remanè macaru unu picu de folosu. Va se dîca, bucate ar' avè, dar' nu sunt bani, nu sunt cumperatori; si cumu ar' potè sê fia, candu tote vreti a le concentra la Pest'a? Deregatoriile mai inalte le-ati adusu de acolo, diet'a Ardelului nu se mai convoca, — cumu dar cugetati a folosi acestei tieri macar' numai atât'a ca sê-si pota responde darea?

Dar' domniloru, dupa parerea mea sunt alte cestiuni forte momentose, fâra deslegarea câror-a, io n'asiu potè votâ greutatea contributiunei pentru poporu; astfelu e cestiunea uniunei Ardelului cu Ungari'a, si astfelu e cestiunea natiunale. Uniunea nu e fapta complinita Acést'a depinde de la invoieea tierii Ardelului in diet'a propria, si de la invoieea tierii Ungari'a, asemene in diet'a propria. Cestiunea nationale nu e deslegata. Cestiuni aceste forte momentose, pentru viitorulu si pentru fericirea patriei nostre. Pentru ce se amena deslegarea acestoru cestiuni? Pentru ce se mistifica, si se mistifica in continuu?

Amu dîsu, câ pentru aceste motive eramu sê facu si io unu amendamentu (dâ-lu, pune-lu pe mes'a casei); nu-lu dau, sciu inainte sortea lui, sciu câ va cadè; dar' amu aflatu de lipsa a aduce tote aceste inainte, si a spune, câ dupa ce in amendamentulu condeputatulu meu Dobrzansky afu untfeliu de pastrare a autonomiei tieriloru, coronei Stlui Stefanu, asià partinescu acelu amendamentu, cu atâtu mai virtosu câci si altmîjere acesta, dispusetiune o consideru nu de lege ci de o simpla ordenâziune pentru Ardelu (sgomotu).

ROMANIA.

Ce este Senatul?

Una Superficiune Constitutiunale.

(Urmare.)

IV.

De unu seclu incoce s'a facutu moda de a se citâ Angli'a, ca unu Statu modelu de libertate si de liberalismu. De este vorba de libertate politica, Angli'a; de este vorba de libertate religiosa, Angli'a. Cine dorece libertatea industrii

si a comerului, ti areta regatul unitu. Cine voiesc se sprijine cu unu viu exemplu efectele descentralisatiunii administrative, nu se uita decatu la Angli'a. Cu unu cuventu, preteramulu constitutiunismului si a guvernului liberale, nu este decatu Angli'a si cu alu ei self government. — Acesta mania a strabatutu intreg'a Europa si acum ne a venitu si noe rondulu. — Nu se mai aude decatu de adrese si raspunsuri la adrese dupa modelu anglu, de Camer'a de susu si de ceea de josu, de altu locu, de interpelatiuni, tocma dupa crojela angla. In Camere, afara de câte-va intreruptiuni cari ne rechiama junimea lor, a inceputu a se audf acelu famosu : ascultati, de si urechile noastre voru trebui se-si dee inca multa truda, ca se pota ascultã. Unu deputatu, in plin'a siedintia, *) in mediulu unei interpelatiuni, intreba pre unu altu deputatu, daca si in Angli'a nu se urmedia totu asiã cum dîcea elu. O afectatiune de parlamentarismu si de deprinderi parlamentarie reproduse dupa Angli'a, (nu raspundem ca e intocmai dupa originale) ne a cuprinsu si ne a petrunsu atãtu de multu, încãtu preocupati de forma, pareni-se cã uitãmu fundulu.

Admiratorii constitutiunismului anglu au facutu, ca totu omulu, care vede si simte, admira o opera de arte, necunoscutu inse secretele artii, nu este in stare de a o reproduce, neci de a-i recunosc si discerne perfectiunea si defectele. Constitutiunalisti cei d'in continente au esaminatu edificiulu d'in departare, in liniile sale cele mari; dara nu s'au apropiatu, ca se-lu supuna unui esamine amenuntatu, n'au petrunsu in interioare, ca se se convinga daca, prin dispositiunile sale, ofera tota cerut'a commoditate, corespunde cu destinatiunea sa, daca lasa aceea-si impresiune ce face privitu in totalulu d'in departare.

Constitutiunea este unu ce complexu; ea nu se pote cunosce d'in simpl'a cetire a câtoru-va articole scrise. Legile organice sunt complementulu ei indispensabile. Istori'a politica si guvernamentale a terei este unu elementu, nu mai pucinu necesariu pentru bun'a intelegere si apretiatune a constitutiunii. Acest'a este cu atãtu mai adeveratu de aceea a Angliei unde Magn'a Chart'a a fostu numai fundamentulu pre care s'a inaltiatu edificiulu libertãtii, opera sucesiva a seclorulu. Constitutiunea ei mai alesu, este asiã de multu tiesuta cu istori'a natiunale, încãtu este totu atãtu de anevoia de a-si face o idee clara despre d'ins'a, precãtu este imposibile, de a o transplãntã intr'o tiera, care nu se afla in acelea-si conditiuni sociali si culturali, ca Angli'a.

Aici, inca de tempuriu, adunantiele anglosaxonilor, cunoscute sub numele de *Witenagemot*, sub dominatiunea Normandilor, s'au transformatu intr'unu mare consiliu (*great council*) alu natiunii, investitu cu intinse drepturi politice. Acest'a transformatiune se operase deja la inceputulu secululu XIII. Consiliulu celu mare pe atunci aveã o base cu totulu feudale. *Magna Chart'a* a lui Ioanne II. (1215) dã dreptulu de a luã parte toturoruu Vaasaliloru imediati ai regelui: Erã cu tote aceste-a o distinctiune intre ei. Regele erã detoriu se convoce, prin in parte epistole personale, pre vasalii cei mari, pre arceiepiscopi, episcopi, abati comiti si pre baronii cei mari; pre ceialalti vasali regii i convocã in massa, prin vice-comitii si magistratii de circumscripitiuni *). Asiã dara, inca de la inceputu, de candu s'a pusu fundamentulu constitutiunii s'a facutu totu o data si distinctiunea, care mai tardiu a datu nascere la divisiunea Parlamentulu. Erã pre naturale, cã acei ce urmã se fia chiamati personale, se se bucare in adunanti'a generale de o preeminentia de faptu, care n'a intardiãtu de a primi santiunea constitutiunale.

Deja in cursulu secululu XIII, sub Enricu III (1254), Parlamentulu s'a modificatu introducundu-se trei elemente noue, basate pre electiune: represintantii clerulu inferioru, ai toturoruu domni feudali (cari adeca tineã unu dominiu liberu) d'in fia-care comitatu si ai orasielorulu. Represintantii clerulu, ca stare distinsa, au disparutu mai tardiu prin desuetudine. Celelalte doue elemente inse electiive au ramas si de la anulu 1265, se pote considerã ca sicura recunoscerea comuniloru in calitate de stare distinsa, luãndu parte la Parlamentu. Cu modulu acest'a Parlamentulu anglu s'a gasitu compusu, ca cele d'in continente, d'in trei stãri: nobletia ereditaria, care veniã in virtutea dreptulu sãu propriu, personale, pe basea positiunii sale in sistem'a feudale de posesiune (celu mai micu barone urmã se aiba celu pucinu trei-spredece feude sãu domnie cavaliãresci); represintantii alesi ai nobletiei de comitate, sãu mica nobletia, si represintantii orasielorulu si a tergurilorulu. Deosebitu de cum s'au pretrecutu lucrurile in Franci'a, clerulu nu a formatu o stare distinsa. Represintantii comitatelorulu inse au fost cãtu-va timpu in indecisiune asupra posetiunii, ce cautã se iã in Parlamentu, daca urmã se se alature cu Baroni, se formedia o separata adunantia, sãu se se uneãca cu deputatii orasielorulu. In timpulu lui Eduard III (1327—1377) s'a stabilitu, ca nestramutata regula acest'a d'in urma, si de atunci s'a despartitu definitive Camer'a de susu sãu a lordilorulu, de Camer'a de josu, sãu a comunilorulu. Cu tote acestea, dupa o alta opiniune, cele trei stãri, de si tieneã siedintiele intr'acela-si locale, deliberãu inse

*) De la 1 noiembrie 1867.

*) et adhabendum commune consilium regni de auxilio assidendo (adeca pentru asiedierea impositulu mai speciale), submoneri faciemus archiepiscopos, Episcopos, abattes, Comites et majores barones singullatim per litteras nostras. Et preterea faciemus submoneri in generali per vice-comites et ballivos nostros omnes illos qui de nobis tenent in capite. (Magna Charta 1215.)

in parte fia-care. Si acest'a opiniune se fundedia mai cu sema pre impregiurarea, cã obiectulu principale a deliberatiuniloru erã subsidiile ce urmã a se accordã regelui. Dar'apoi, candu erã vorba de subsidie, o stare nu aveã dreptulu de a se amestecã in averea celoru-lalte; fia-care delibera, votã si acordã pre sem'a-i fãra controlulu si ajutoriulu acelorulalte, acest'a opiniune este sustienuta de Tomas May*) Guizot**) este de parere, cã deputatii comitatelorulu votau la inceputu in unire cu baronii, pana cãndu mai tardiu s'au unitu cu represintantii orasielorulu; cã acesti d'in urma inse nu au votatu neci o data impreuna cu celelalte doue ordini. Clasificatiunea societãtii s'a perpetuitu in Parlamentu si a fostu adeveratulu principiu alu divisiunii lui.

(Va urmã.)

Noutãti Straine.

Conciliulu ecumenicu.

Scrisorea apostolica a papei Piu IX, prin care se anunãia conciliulu ecumenicu, ce se va tienã in Rom'a si se va deschide la 8 decembre 1869, este urmatori'a:

Episcopulu Piu.

Servulu serviloru lui Ddieu.

(Inchiazare d'in nr. tr.)

Inre aceste multe calamitãti dara, cari apesa inim'a nostra la pamentu, supremulu nostru oficiu pastorescu, impusu noue de ddieu, pretinde, se intrebuinãmã totu mai multu tote poterile nostre, spre a indreptã defectele beserice, a grigi de mantuirea intregi turme a domnului, a suprime atacurile si staruintiele stricãtoase ale celor'a, cari, cauta, daca s'aru potã candu-va, se restorne d'in fundamentu beseric'a si sotietatea civila. Noi inse cu ajutoriulu lui ddieu, n'amu intrelasatu nici odata de la inceputulu supremulu nostru pontificatu, a inaltia vocea nostra, conformu detorintiei pre ponderosulu nostru oficiu, in multele nostre alocutiuni consistoriale si in scrisorile nostre apostolice, a aperiã cu totu zelulu si cu constantia cas'a lui ddieu si a sãntoi lui beserice, incredintiãta noua de Cristosu domnulu, a luptã pentru drepturile acestui scaunu apostolescu, ale droptãtii si ale adeverulu, a descoperi tendintiele omeniloru ostili, a condamnã erorile si doctrinele false, a proserie sectele ateistice, a veghiã si grigi de binele intregi turme a domnului.

Dar' calcãndu in urmele ilustriloru nostri antecesori, amu aflatu de bine, a intruni intr' unu conciliu ecumenicu, ce l'amu doritu de multu, pre toti venerabili frati, pre episcopii intregi lumi catolice, cari sunt chiamati a partocipã la grigele nostre. Acestoru venerabili frati inse — cari inflacarati de amore distinsa cãtra beseric'a catolica, probati prin fidelitate si devotiune esceptiunala cãtra noi si cãtra acestu scaunu apostolicu, ingrigiti de mantuirea sufletelorulu, se distingu prin intieptiune, doctrina si docilitate, si deplangu cu noi pre trist'a situatiune atãtu a beserice cãtu si a statulu, — nimicu nu le zace mai multu la inima, de cãtu a se sfãtu cu noi in comunetate, si a intrebuinãti remedie salutarie, in contr'a atãtoru calamitãti. In acestu conciliu ecumenicu adeca, voru fi a se ponderã si sãtori prin esaminare drepta tote ceea, cari privescu in modu eminente, si mai vertosu in aceste tempuri forte grele, la onorea mai mare a lui ddieu, la intregitate creditiiei, la decorea sierbitulu ddieescu, la mantuirea eterna a omeniloru, la disciplin'a clerulu seculariu si regulariu si la cultur'a lui salutaria si solida, la observarea legiloru besericesci, la indreptarea morãvurilorulu, la educatiunea crestinesca a tenerimei si la pacea si concordia comuna a toturor'a. Si cu zelulu celu mai neobositu trebuie ingrigitu si de aceea, ca cu ajutoriulu lui ddieu se indepartãmu tote relele de la beserica si de la sotietatea civila, se reeducem pre nefeciciti rateciti la calea drepta a adeverulu, ca dupa stãrpirea vitiurilorulu si a erorilorulu, sublim'a nostra religiune si doctrin'a ei salutaria se reinvie preste totu pamentulu, se se estinda si se domnesca d'in d'i in d'i totu mai multu, si asiã, se prospereze si infloresca puternicu pietatea, onestitatea, dreptatea, amorea si tote vãrtutiele crestinesci, spre folosulu celu mai mare alu sotietãtii omenesci. Cã-ci nime nu va potã negã candu-va, cã tari'a beserice catolice si a doctrinei ei, nu tiene in vedere numai binele eternu alu omeniloru, ci folosesc si bielulu temporalu alu poporeloru si bunastãrei, ordinei si pãcei loru adeverate, asemenea si progresulu si soliditãtii sciintiei omenesci, pre cum areta chiaru si prefatia, si documente constantu si invederatu prin fãptele cele mai stralucite analele istoriei sãnte, si ale celei profane. Si fiindu cã Cristosu domnulu ne recreeza, intaresco si mangãia in modu minunatu prin cuvintele: „Unde sunt adunati doi, sãu trei in numele meu, acolo me afu si eu intre d'insii“, pentru aceea nu ne potemu indoi, cã in acestu conciliu voiesce a ni se presintã insu-si in abundanti'a indurãrei sale ddieesci, pentru ca se potemu sãtori ceea, ce in orecare modu e de folosu sãntei sale beserice. Dupa ce dara in submisiunea inimei nostre amu inaltiatu, d'ãu a noptea rogatiunile nostre cele mai ardienti, la ddieu parintele luminei, amu aflatu de bine a conchiamã acestu conciliu.

Basati pre autoritatea atotu puterniculu Ddieu, a Tatãlui, Fiulu si Spiritulu sãntu si a santiloru apostoli Petru si Paulu, care (autoritate) o avem si noi aici pre pamentu, pre cum si la suatulu si invoirea onorãtorulu nostri frati, a

*) Parlamentulu Anglu.

**) Istori'a guvernului represintativu.

cardinaliloru sãntei baserice romane, anuciãmã, conchiamãmu si ordenãmã unu conciliu ecumenicu generalu in scunpi nostra cetate Rom'a, care are a se tienã in anulu venitoru 1869 in basilic'a vaticana, a se incepe la 8 decembre, sãntea torea nepetatei maice a lui Ddieu si vergura Mari'a, a se continua si a se fini cu ajutoriulu lui Ddieu spre onorea si martuinti'a a totu poporulu crestinescu. Voimã si demandãm, ca de preste totu loculu, atãtu onorãtii nostri frati, patriarci, arceiepiscopi si episcopi, cãtu si iubiti nostri fii, abatii si teceialalti, cari, dupa dreptu, sãu privilegiu sunt chiamati a luã parte la conciliulu generalu si a-si da votulu lorulu, se vintã la acestu conciliu, ce anuciãmã, admoniãndu-i la juramentulu, care ni l'au pusu noue si acestui scaunu sãntu, la sãnt'a obediãnti'a si la acele pedepse, cari se propunu la serbarea conciliiloru si mesura dupa dreptu, sãu usu celoru neobediãntiãti, provocãmã si-i insarcinãmã rigorosu, ca se assiste insii la sãntulu conciliu, in cãtu nu voru fi retienuti prin vr'o pãcatu fundata, care inse trebuie s'o documente sinodulu prin incinãti legali.

Avemã si sperarea, cã Ddieu, in a cãrui mana sunt animele omeniloru, va ascultã cu indurare rogatiunea nostra, si cu nespus'a-i gratia si indurare va face, cã principii toturoruu poporeloru, si mai cu sema potentãtii catolice, in reanoscinti'a ce cresce pre d'i ce merge, cã baseric'a catolica aduce celu mai mare folosu societãtii omenesci si a tãmeiulu celu mai solidu alu imperiiloru si staturilorulu, — nu numai nu voru impiedecã pre reverendi nostri frati, episcopii si toti ceialalti amintiti, de la cercetarea conciliulu, ci mai vertosu i voru spigini si li va da mana de ajutoru si voru favori cu totu zelulu, precum se cuvine principiloru catolice, totu ce pote fi spre mai marea onore a lui Ddieu si spre folosulu conciliulu.

Ca inse acestã scrisore a nostra, si cuprinsulu ei, ajunga la cunoscenti'a toturoruu acelor'a, de cari se atinge, si nimene se nu se pota scusa cu nescinti'a, fiindcã potã cu atãtu cu potintia ca se ajunga la toti acei-a, la cari anume ar' trebui se ajunga, voimã si demandãm, ca acestã scrisore sãu cetesca cu viersu inaltu prin cursorii curiei nostre, sãu cãtãnotari publici, in basilic'a patriarcale lateranense, in cea vaticana si liberariana, pre cãndu va fi poporulu adunatu la servitiulu divinuu, apoi se se afiga la portile numitorulu baserice, pre cum si la portile cancelãriei apostolice, la loculu indatenatu d'in campo Fiori si la alte locu indatenate, unde se remana acatiãta ore cãtu tempu pentru cetire publica, si in casu cãndu s'ar luã de acolo, se se remanesca prin alte exemplãrie. Prin acest'a cetire, publicãre si agetere voimã, ca toti acei-a pre cari i atinge scrisorea nostra, dupa decursulu a doue lune dupa publicãre si afigere, se sãu asiã oblegati, ca si cãndu li s'ar' fi cetitu si predatu locu persona.

Nimenni nu-i este asiã dara iertatu a rupe sãu a intãpina cu nepietate acest'a carta a anuciãrei, conchiamãre, prescriere, admoniare si rogãre nostre. Si daca totu-si a cutezã cine-va a o face acest'a, se scia, cã incarca pre sãu man'iã a totu puterniculu Ddieu si a santiloru apostoli Petru si Paulu.

Data in Rom'a, la s. Petru, in anulu intrupãrei 1868, 29 iuniu.

In anulu 29 alu pontificatulu nostru.

† Eu Piu, episcopulu baserice catolice.

L. † S.

(Urmeza suscrierile cardinaliloru presinti.)

Varietãti.

*** (Dlu Dr. Ioanu Rãtiu) a sositu in Pest'a, si va petreci cãtu-va tempu in afaceri private.

*** (Dlu Cogalniceanu, renunitulu barbatu de statu la Romani'a de d'incolo de Carpati,) se afla in Pest'a; tenenã romana lu-va bineventã asta-di dupa amediã-di.

*** (Literariu.) Redactoriulu „Familiei“ Iosifu Vulcanu a finitu in d'ilele aceste-a una comedia intitulatã: „Matematice fetele betrane,“ care o recumendãmã societãtii d'lu Pascali.

Sciri electrice.

Parisu, 8 iuliu. Marchisulu de Moustier respunde lui Jules Favre in privinti'a insulei Creta. Cestiunea acest'a are trei frãse. Cea d'antãiu a fostu, a incungiuã rescolla cretica prin intreventiunea Greciei; a dou'a: a impiedecã pre Turci'a, se nu se centreze trupele in Cret'a, aretãndu-i una crisa, a amenintiã intr' altu locu; a trei'a: a preparã in Creta institutiuni mai bune pre calea pãcei. — Despre Cretãmani'a d'ice Moustier: In interesulu pãcei a factu Franci'a armãri, cari au fostu si remanu elementulu pãcei. Guvernulu n'are a aretã depesie, pentru cã in interesulu pãcei s'a abstienutu de la tota politicã atãtãtorã in Germani'a. Unic'a depesia s'a scriã spre a dã convenire d'in Salisburgu caracterulu celu adeveratu. Convenirea aceea n'a contienutu cãgete rezervate de resboiu.

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu:

ALEXANDRU ROMANU.